

Хохленко Ольга Миколаївна,

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри Теорії та історії держави і права

юридичного факультету Інституту управління та технологій

Державного університету інфраструктури та технологій,

м. Київ, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто та проаналізовано сучасне правове забезпечення вищої освіти в Україні.

Ключові слова: правове регулювання, вища освіта, закон, автономія, програма, розвиток.

З прийняттям нового Закону України «Про вищу освіту» істотно змінюється правове регулювання у цій сфері. Це стосується самого поняття вищої освіти, принципів її державного регулювання. Головними нововведеннями закону стало розширення автономії ВНЗ, започаткування дослідницьких університетів, запровадження академічного та першого наукового ступеня – доктора філософії, встановлення рівнів та ступенів освіти, ліквідація рівнів акредитації вищих навчальних закладів та ін. Також відбулися зміни в демократизації та незалежності освіти, насамперед, в академічній, організаційній та фінансовій сферах.

Мета статті: проаналізувати концептуальні засади розвитку вищої освіти.

Вища освіта є складовою системи освіти України, що регулюється Законами України «Про освіту» та «Про вищу освіту». Вона забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку студентів і є важливою ланкою в державі. Події останнього часу в Україні вказали на необхідність її реформування. Як результат, був прийнятий новий закон «Про вищу освіту», який встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях. З прийняттям нового закону постала нагальна потреба приведення у відповідність нормативно-правового забезпечення вищої освіти.

Одним із основних нововведень стало отримання автономії ВНЗ.

Автономія закладу вищої освіти - самостійність, незалежність і відповідальність закладу вищої освіти у прийнятті рішень стосовно розвитку

© Хохленко О.М., 2018

академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і

розстановки кадрів та ін. Автономія закладу вищої освіти зумовлює необхідність таких самоорганізації та саморегулювання, які є відкритими до критики, служать громадському інтересові, встановленню істини стосовно викликів, що постають перед державою і суспільством, здійснюються прозоро та публічно. За новим законом фінансову автономію отримує, в основному, керівництво університету, тобто фінансування йде від МОНу до керівників університетів, а потім на факультети та кафедри. Для того, щоб факультети чи кафедри відчували реальну автономію, потрібно, щоб фінансування також йшло з низу до гори через укладення договорів з підприємствами. Водночас, постає проблема як запобігти зловживанням керівництва університетів та як отримати цільове фінансування, якщо це кафедра історії або теорії і підприємства не зацікавлені у науковій роботі такої кафедри.

Тобто, найголовнішим досягненням законодавчої реформи вищої освіти стали гарантії автономії університетів та створення сучасних механізмів забезпечення якості у вищій освіті. До прийняття нового Закону України «Про вищу освіту» існував перелік предметів, з яких формувався блок обов'язкових дисциплін, серед яких політологія, соціологія, фізичне виховання, українська мова, історія України та ін.. Віднині – визначення переліку обов'язкових дисциплін – прерогатива ВНЗ. Більше того, щонайменше четверть від загального обсягу навчальної програми формуватимуть самі студенти, обираючи дисципліни, пропонувані різними кафедрами.

З вище викладеного випливає, що колізії, які виникли у зв'язку з прийняттям закону та скасування переліку обов'язкових дисциплін, необхідно вирішувати шляхом напрацювання та оприлюднення підзаконних нормативно-правових актів, які будуть містити в собі всі необхідні рекомендації ВНЗ щодо збереження викладання історії, політології, соціології та ін.. Стимулом для збереження гуманітарного блоку дисциплін можуть стати і нові стандарти освіти, які має затвердити МОН. У них можуть бути сформульовані такі компетенції випускника, які вимагатимуть знання мови, історії, філософії, а вже самі виші вирішуватимуть, яким чином забезпечити вимогу стандарту чи викладати гуманітарні дисципліни окремо чи інтегрувати з іншими дисциплінами професійного спрямування, враховуючи особливості кожної спеціальності.

Отже, на перешкоді реалізації автономних принципів організації навчального процесу стоять проблеми щодо відсутності досвіду організації вільного вибору предметів та постколоніальна дійсність сучасної України, яким чином і коли у закладах ВНЗ кожного року офіційно відбуватиметься презентація вибіркового предметів кафедрами та викладачами, після чого студенти зможуть на них записатися.

Закон об'єднує ступені вищої освіти. Всього пропонується розглядати 5 ступенів: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії та доктор наук. Спеціалісти будуть називатися магістрами за освітньо-професійною програмою, кандидати наук – докторами філософії.

В законі не визначаються суто освітньо-кваліфікаційні рівні, а лише рівні (загальна назва) та ступені вищої освіти. Тому має місце незрозуміле поєднання рівнів та ступенів: перший (бакалаврський) рівень, другий (магістерський рівень), тобто перший і другий – це рівні, а бакалаврський і магістерський – це ступені, в той час у

частині 2 статті 5 Закону України «Про вищу освіту» визначаються окремо ступені вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії та доктор наук. Для приведення рівнів вищої освіти, наведених у законі у відповідність до Національної Рамки Кваліфікацій доцільно в законі про освіту визначити всі 10 рівнів НРК (0-9), замість рівнів (5-9) запропонованих. Незрозумілим є введення в систему вищої освіти початкового рівня, якому відповідає знеособлене поняття молодший бакалавр з коротким циклом навчання 1,5-2 роки, особливо, якщо йдеться про відповідність останнього рівня молодший спеціаліст, обсяг підготовки якого практично удвічі більший і освітня програма різниться. Крім того невідома ніша на ринку праці для фахівця з коротким циклом навчання. Тому впровадження цього положення в освітній процес з подальшим вирішенням про працевлаштування буде проблематичним [3, с.186].

Слід зауважити, що прирівнювання диплома спеціаліста до диплома магістра у прикінцевих та перехідних положеннях не правомірне з різних освітньо-професійних програм підготовки. Це стосується і прирівнювання дипломів молодшого спеціаліста та молодшого бакалавра, кандидата наук (науковий ступінь) і доктора філософії (освітньо-науковий ступінь) [3, с.187].

Наказом Міністерства освіти і науки України від 11.04.2017 № 579 було затверджено порядок організації та проведення ЗНО для вступу для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 081 «Право» в 2017 році. Вступне випробування передбачає виконання тесту, що містить три блоки тестових завдань: тест загальних навчальних правничих компетентностей (ТЗНПК), тест з права, тест з іноземної мови. За кожен блок тесту, в разі його успішного складання нараховується кількість балів за шкалою 100-200 балів. Конкурсний бал обчислюється як сума балів результатів виконання тестових завдань блоків Право, ТЗНПК та Іноземна мова.

Це один з елементів реформування юридичної освіти, яку ініціювало Міністерство, нарівні з розробкою юридичного стандарту та напрацюванням загальної концепції реформування юридичної освіти, адже введення ЗНО в систему вищої освіти можна розглядати як перспективний спосіб боротьби з корупцією.

В цілому до нового закону є ряд питань, які потрібно вирішувати за допомогою скасування, уточнення чи видання нових підзаконних нормативно-правових актів.

Література:

1. Закон України «Про освіту» //Відомості Верховної Ради УРСР від 20.08.1991.- 1991 р.-№ 34.- Ст. 451.
2. Закон України «Про вищу освіту» //Відомості Верховної Ради України від 19.09.2014.- 2014 р.- № 37-38.-С. 2716.- стаття 2004.
3. Панасевич Д.Б. Деякі думки щодо впровадження нового Закону України «Про вищу освіту»/ Д.Б.Панасевич, О.В.Дашковська// Розвідка та розробка наукових родовищ.- 2014.- №3 (52).- С.185-189

